

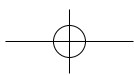
Escriptor i Periodista

Agustí Pons

La censura de l'article de Maragall. Prat de la Riba tenia raó

Aquest any s'està recordant que fa cent anys Barcelona va sofrir una setmana tràgica. L'efemèride s'ha commemorat amb exposicions, col·loquis i publicacions de llibres històrics, fins i tot amb novel·les inspirades en aquells fets calamitosos. A l'article següent, partint de l'assaig clàssic *Maragall i la Setmana Tràgica*, Agustí Pons reflexiona sobre la lectura que va proposar Josep Benet i planteja una interpretació distinta dels motius que portaren Prat de la Riba a censurar «La ciutat del perdó» de Joan Maragall. Si Benet va construir el seu relat des de la mirada de l'intel·lectual, Pons el capgira justificant l'actitud de Prat en tant que va actuar coherentment amb la seva opció política.

Sóc dels qui, en el seu moment, va devorar amb fruïció l'edició primera del treball de Josep Benet sobre Prat de la Riba. El llibre va sortir el 1964 i jo el devia llegir molts pocs anys després. L'escola m'havia convertit en un perfecte ignorant. Em pensava que, des de Mogrony, anava d'excursió a la Coma Armada (en realitat, en dèiem «el» Coma Armada) i m'imaginava el Set Barons de Fama lluitant, braç armat, contra els infidels sarraïns quan, en realitat, pujava a la Coma Ermada, és a dir, a l'ample coll pelat que separa el Ripollès de la Vall de Ribes. A Josep Benet, doncs, me'l creia, entre altres raons, perquè tot el que m'explicava em resultava absolutament nou. Josep Benet ja era un mestre per a la generació anterior a la nostra –l'última d'abans de la guerra civil– i a poc a poc ho va ser també per a

nosaltres, els nascuts els anys 40. Ho va ser pel seu magisteri escrit i, també, pel seu magisteri oral. Recordo que quan jo treballava de periodista a *El Noticiero* algunes vegades l'havia anat a entrevistar en un petit despatxet que tenia a la seu de l'Institut Catòlic d'Estudis Socials, al carrer Rivadeneira. D'allà, per exemple, en vaig sortir amb la lliçó ben apresada del que havia significat la invasió de Mallorca per part del capità Bayo durant la guerra civil espanyola. Bayo era un nom mític entre la meua generació, perquè havia estat el capità de *Gamma*, el vaixell que havia dut a Cuba, des de Mèxic, Fidel Castro i els seus futurs guerrillers. Benet m'explicava a mi, periodista de vint anys, les aventures de Bayo amb la mateixa passió i el mateix ànim de convenciment que si es trobés davant de l'auditori més selecte i més erudit d'Europa. Em parlava de Bayo i de Prieto, que va fer fracassar la invasió, al preu de perpetuar els bombardejos aeris sobre Barcelona, per por que la Generalitat s'atorgués la paternitat de la recuperació de l'illa, i potser es cregués la possibilitat d'una independència militar. No és el moment de fer un balanç del mestratge de Josep Benet, que també presenta clarobscurs –metodològics i ideològics– sinó de fer constar que les crítiques que vénen a continuació estan fetes des del respecte i el reconeixement.

Josep Benet, a banda de posar ordre a la nostra història, creava clixés, que és una activitat perillosa i reservada només als grans historiadors. Amb Maragall i la Setmana Tràgica, Josep Benet va crear-ne un: el del poeta Joan Maragall, en el paper de bo, enfrontat i vençut pel polític Prat de la Riba, en el paper de dolent. Com a causa, la censura de *La Veu de Catalunya* a l'article *La ciutat del perdó* on Maragall advoca per l'indult a Francesc Ferrer i Guàrdia, poques hores abans que es produís l'afusellament. Avui dia, la innocència de Ferrer i Guàrdia està plenament demostrada i per poc que el tribunal hagués tingut ganes d'efectuar un acte de justícia i no un escarment, aquesta innocència hauria quedat provada l'endemà mateix de la seva detenció. Tampoc no tenen cap mena de justificació els excessos de la repressió. Maria Aurèlia Capmany ja ens va ensenyar, a l'obra teatral *Francesc Layret, advocat dels obrers a Catalunya*, escrita a partir d'uns materials fornits, en part, per Joaquim Ferrer, que un segment significatiu de la nostra classe dirigent era partidària de la llei de fugues i, fins i tot, de l'assassinat.

Benet va ser un Mestre a la postguerra i el seu magisteri va ser escrit i també oral.

La censura de l'article de Maragall. Prat de la Riba tenia raó

El punt de discrepància és que Benet situa la censura de l'article de Joan Maragall en un pla moral; i jo, modestament, crec que Prat de la Riba va dur a terme un acte polític; un acte polític coherent. Amb Ferrer i Guàrdia condemnat a mort i a punt de ser executat, quina havia de ser la màxima preocupació política de Prat de la Riba? Salvar el govern Maura. Maura era cap del govern espanyol des del 1907 i tractava de fer, i no ho va aconseguir, allò que ell en deia «*la revolución desde arriba*» és a dir la reforma de les estructures polítiques espanyoles des de dins de l'Estat. Era l'esperit del reformisme conservador que ja havia intentat Silvela i que bevia, com hi beuria posteriorment el regeneracionisme republicà, del fracàs del 98. Maura pensava canviar Espanya a cop de decret i per això durant aquests dos anys les seves iniciatives legislatives van ser nombroses. La reforma de la llei electoral i la Llei d'Administració Local van ser les seves dues propostes més destacades. La primera va sortir esquilada; la segona

Crec que Prat de la Riba, censurant l'article de Maragall, va dur a terme un acte polític coherent.

no va ser aprovada. I és que els principals adversaris del reformisme de Maura estaven dins del Parlament espanyol i, molt sovint, dins del seu propi partit. És a dir, que la dreta ultramuntana que avui coneixem, que converteix cada manifestació de discrepància en un auto sacramental, ja existia el 1909. I, si miréssim més enrere, la trobaríem a les aigües negres de l'assassinat de Prim –i comprovaríem, as-torats en veure que sota el cel hispànic no hi passa res de nou, el paper llançatorpedes que va assumir, en aquest episodi, una determinada premsa-. Aquesta dreta vol desfer-se com sigui de Maura. I la Setmana Tràgica esdevé l'excusa perfecta. El ministre La Cierva és el primer d'atiar l'esca de la repressió, com molt bé documenta Benet en el seu estudi. Sobre la responsabilitat de les ordres que van fer possible aquesta repressió debatran Cambó i La Cierva uns quants anys més tard, a les Corts espanyoles.

Prat i Cambó de seguida devien adonar-se que els adversaris de Maura no deixarien escapar l'oportunitat d'acabar amb un conservador tan insòlit. I també devien adonar-se que, vistes les característiques de la part més influent de la dreta espanyola, el catalanisme conservador i reformista que ells representaven difícilment tornaria a trobar, com a interlocutor espanyol, una personalitat com Maura. La «*revolución desde arriba*» era un projecte que encara no havia donat cap dels fruits que s'esperaven. I l'a-

aliança Maura-Cambó per a la regeneració, des de la dreta, d'Espanya, no havia superat l'estadi de la quimera –i en aquest estadi quedaria quan tornaria a intentar-se després del Desastre d'Annual–. En aquest context, Prat de la Riba no el podia deixar sol, a Maura. Per dues raons. En primer lloc, per una qüestió de principis: Maura estava passant per un moment molt difícil i el catalanisme conservador havia de fer-li arribar el missatge que ells, com a mínim, no li girarien la cara. Altrament, quina mena d'aliança s'hauria pogut teixir en el futur? I, en segon lloc, per una qüestió política: si Maura queia, les possibilitats de la Lliga de trobar un aliat a Madrid quedarien esfumades durant molts i molts anys. Per això, Prat, quan Ferrer ja ha estat afusellat, li envia una carta a Maragall, inèdita fins que Benet la publica en el seu llibre. Per més que Maragall fos, en aquell moment, l'intel·lectual més influent de Catalunya, es tracta d'una carta d'una modèstia insòlita, i goso dir que d'una sinceritat també insòlita. No crec que cap columnista de cap diari català ni espanyol hagi rebut mai una carta semblant del propietari del diari en el qual escriu. Prat no entra a jutjar el fons de l'article de Maragall –és a dir, si calia o no afusellar Ferrer– sinó que posa l'èmfasi en la necessitat de no abandonar Maura: «Tota acció en el sentit del seu article en aquest moment equival a eludir part de la responsabilitat, a deixar-los sols [a Maura, i al rei]».

Com és sabut, finalment la censura de l'article de Maragall no va salvar el govern Maura. Tal com pretenien des del primer moment les forces més retrògrades del conservadorisme espanyol, el govern Maura va caure a causa del debat sobre els fets de la Setmana Tràgica i la seva repressió, el 21 d'octubre d'aquell mateix any, el 1909. La «*revolución desde arriba*» es va acabar abans d'haver començat. L'aliança Maura-Cambó va continuar a l'estadi de la quimera. L'espanyolisme de dretes i el catalanisme moderat van trigar molt a retrobar-se. Alguns diuen que fins al Pacte del Majestic. Un pacte, per cert, també efímer...

La nova edició del llibre de Josep Benet porta un epíleg de Jordi Amat. En aquest epíleg, Amat esmenta un article de Josep Pla –que jo no coneixia– que justifica la censura exercida per Prat. «Pla –escriu Amat– justifi-

Prat no entra a jutjar el fons de l'article de Maragall –és a dir, si calia o no afusellar Ferrer– sinó que posa l'èmfasi en la necessitat de no abandonar Maura.

La censura de l'article de Maragall. Prat de la Riba tenia raó

En aquest país sovint hem tendit a valorar més les posicions intel·lectuals èticament impecables que les decisions preses des de la realitat pura i dura.

cava la censura en tant que Prat actuava no com a director d'un diari sinó com a polític. [...] Pla afirmava, després de presentar-se com «*un partidario de la llibertat de expressió hasta el límite expreso de la responsabilidad*», que «*la decisión de Prat censurando e impidiendo la publicación de La ciutat del perdó era, no solamente lógica, sino ineluctable*». Benet, en canvi, com també recorda Amat, «interpretava aquella decisió com un símptoma anunciador de la pèrdua de la centralitat catalanista de la Lliga». En la meua particular crònica del que va passar, no hi ha ni bons ni dolents. Maragall va ser valent i lúcida a l'hora de demanar clemència per a Ferrer i Guàrdia. Es va comportar com el que era: un intel·lectual. Prat de la Riba va actuar d'una manera coherent impedit la publicació de l'article perquè allò que estava en joc era un fet tan important com l'aliança entre el reformisme conservador espanyol i el catalanisme moderat. Ell, per tant, també es va comportar com el que era: un polític conseqüent amb els seus principis i les seves idees.

En aquest país sovint hem tendit a valorar més les posicions intel·lectuals èticament impecables que les decisions preses des de la realitat pura i dura. No sé si aquest fet té alguna cosa a veure amb les nostres recurrents dificultats polítiques.